

УДК 364.632:343.541-058.6
DOI: 10.24144/2524-0609.2024.55.122-128

Цветкова Наталія Миколаївна

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедра соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
nataliia.tsvietkova@uzhnu.edu.ua
<http://orcid.org/0009-0008-8712-5725>

МІЖНАРОДНЕ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Анотація. Домашнє насильство залишається критичною проблемою, що негативно впливає на фізичне та психічне здоров'я, економічний стан і соціальну інтеграцію постраждалих. Мета дослідження полягає в узагальненні міжнародних та українських правових норм, стандартів та політик, спрямованих на запобігання та боротьбу з домашнім насильством. Методи дослідження: порівняльний аналіз та контент-аналізу для вивчення міжнародних конвенцій, національного законодавства та нормативно-правових актів. Результати дослідження показали, що міжнародні документи, такі як Статут ООН, Загальна декларація прав людини, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та Стамбульська конвенція відіграють важливу роль у формуванні правових основ для боротьби з домашнім насильством. В Україні правова база також включає ряд законодавчих актів, таких як Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», що передбачає комплексні заходи для захисту постраждалих осіб. Проте, проблема домашнього насильства залишається актуальною і потребує подальших наукових досліджень та правових удосконалень для ефективної імплементації міжнародних норм, підвищення ефективності національних заходів.

Ключові слова: домашнє насильство, захист постраждалих, міжнародні правові норми, соціальна інтеграція, українське законодавство.

Вступ. На сьогодні домашнє насильство залишається критичною та поширеною проблемою, що впливає як на окремих людей, так і громади в усьому світі. Воно не має географічних кордонів і не залежить від культурних контекстів, проявляючись як фізичне, психологічне, сексуальне чи економічне насильство в інтимних стосунках або в сім'ї. Відповідно, тривожна поширеність цього явища, яке не лише порушує основні права людини, але й призводить до значних негативних наслідків для фізичного та психічного здоров'я, економічних витрат і соціальної дезінтеграції, є головним фактором зростання актуальності теми домашнього насильства. Останні статистичні дані демонструють, що кожна третя жінка в усьому світі зазнавала певної форми насильства з боку інтимного партнера, і майже 70% жінок, які загинули насильницькою смертю, були вбиті саме своїми партнерами. В Україні проблема домашнього насильства є не менш гострою, і вона посилюється під впливом тривалої війни, соціально-політичних потрясінь та економічної нестабільності, які часто призводять до збільшення випадків насильства в цілому. Таким чином, боротьба з цим явищем є юридичним і соціальним обов'язком кожної країни, а також моральним імперативом, що потребує скоординованого підходу до запобігання насильства, надання захисту і підтримки постраждалим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд наукової літератури щодо теми домашнього насильства демонструє значну увагу дослідників до цієї проблеми. Зокрема, психологічний вплив домашнього насильства та ефективність програм втручання досліджувала Е.Бейтс (E.Bates) [1]. Л.Хайзе (L.Heise) [2] розглядала проблеми розуміння соціокультурних факторів, що впливають на домашнє насильство. Р.Джукс (R.Jewkes) [3] досліджує епідеміологію домашнього

насильства, пов'язуючи з наслідками для здоров'я. Г.Герасименко [4] досліджує соціально-економічні наслідки домашнього насильства та виклики в імплементації законів про захист. О.Гумін та ін. [5] досліджують виконання національних законодавчих заходів та їх вплив на зниження рівня домашнього насильства. Т.Веретенко [6] здійснила критичний аналіз ефективності центрів кризового втручання в Україні. І.Прус [7] досліджує законодавчу базу та її відповідність міжнародним стандартам. Г.Скіпальська [8] акцентує увагу на ролі неурядових організацій у підтримці постраждалих та оцінює системи психологічної підтримки, доступні для постраждалих від домашнього насильства. А.Політова [9] досліджує соціально-правову динаміку домашнього насильства в контексті воєнного стану в Україні.

Слід зазначити, що на сьогодні прослідковується нестача досліджень, які мають на меті узагальнення правової теоретичної бази з проблеми міжнародного і національного законодавства щодо запобігання та протидії домашньому насильству.

Мета статті: проаналізувати та узагальнити міжнародні та українські правові рамки, стандарти та політики, спрямовані на попередження та боротьбу з домашнім насильством, з метою виявлення найкращих практик і прогалів. **Методи дослідження.** У цьому дослідженні використовується комбінація методологій порівняльного аналізу та контент-аналізу. У межах порівняльного аналізу було проведено порівняння міжнародних конвенцій, українських законів та нормативно-правових актів для виявлення подібностей, відмінностей та прогалів у правових базах, які прямо чи опосередковано стосуються домашнього насильства. У свою чергу, контент-аналіз використовувався для вивчення правових документів, для збору і узагальнення

тематичної інформації про запобігання домашньому насильству та механізмів реагування на нього. Такий підхід забезпечив більш глибоке розуміння правового поля і відстеження змін, які відбувалися у законодавстві, та надав можливість виокремити найбільш важливі правові стандарти у сфері боротьби з домашнім насильством.

Виклад основного матеріалу. Домашнє насильство сьогодні визнане серйозною глобальною проблемою, що потребує скоординованих міжнародних зусиль. Сучасні підходи до боротьби з цим явищем були значно вдосконалені завдяки розробці міжнародних стандартів і рекомендацій. Важливу роль у цьому процесі відіграє законодавство ООН, яке окреслює загальні підходи до протидії домашньому насильству і слугує орієнтиром для держав-учасниць.

Міри по підтримці прав жінок і дівчат, які опосередковано можна розглядати і як міри по попередженню насильства у їх бік, з'явилися у середині 20 століття. Найзначнішим документом у цьому випадку став Статут ООН, прийнятий у 1945 році [10]. Як основоположний договір ООН, Статут встановлює принципи підтримки миру, безпеки та сприяє дотриманню прав людини в усьому світі. Не дивлячись на те, що він прямо не згадує насильство у сім'ї чи насильство з боку інтимного партнера, Статут наголошує на обов'язках захищати людську гідність і права, які є критично важливими для боротьби з насильством. Наприклад, Стаття 1 (3) підкреслює необхідність впровадження міжнародного співробітництва для вирішення проблем соціального, культурного та гуманітарного характеру, а також необхідність сприяння та заохочення поваги до прав людини та основних свобод для всіх без винятку. Таким чином, Статут ООН може підтримувати зусилля щодо запобігання та боротьби з домашнім насильством шляхом сприяння створенню середовища, де права людини поважають та захищають. Крім того, Статут зобов'язує сприяти підвищенню рівня життя та соціального прогресу (стаття 55), що включає запобігання таким соціальним проблемам, як домашнє насильство, шляхом вдосконалення систем соціального забезпечення та правосуддя.

Не менш важливим документом, який слід вважати одним з основоположних у сфері боротьби з насильством, у тому числі, з домашнім, є Загальна декларація прав людини (ЗДПЛ), яка була прийнята у 1948 році [11]. ЗДПЛ є ключовим документом, у якому сформульовані основні права людини, що потребують захисту. Наприклад, Стаття 1 зазначає, що всі люди народжуються вільними та рівними у своїй гідності та правах, і тим самим вона встановлює головний принцип протидії будь-яким формам насильства, включно з домашнім. У свою чергу Стаття 3 проголошує право на життя, свободу та особисту недоторканність, що слід сприймати як безпосередній виступ проти будь-якої форми домашнього насильства. У Статті 5 забороняється катування або жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання, і це також слід співвіднести з діями проти насильства у сім'ї. Додатково підкреслює необхідність запобігання домашньому насильству акцент Декларації на рівності та недискримінації (статті 2 і 7), і це повинно розглядатися як гарантія того, що всі особи, незалежно від

їхньої статі чи статусу, повинні бути захищеними від жорстокого поводження та насильства.

Наступний історичний правовий документ, який може використовуватися як підстава у сфері боротьби проти домашнього насильства, – Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (МПГПП) від 1966 р. [12]. МПГПП спирається на ЗДПЛ, юридично зобов'язуючи держави поважати та забезпечувати права, визнані в Пакті. Наприклад, Стаття 7 також прямо забороняє жорстоке поводження, а Стаття 17 захищає від свавільного або незаконного втручання в особисте життя, сім'ю, житло чи кореспонденцію особи, а також від незаконних посягань на честь і репутацію. Аналіз МПГПП демонструє, що принципи захисту сім'ї в ньому є більш глибокими та конкретизованими. Зокрема, Стаття 23 визнає сім'ю природним та основним осередком суспільства та вимагає захисту її членів, що можна визначити як заклик до захисту і від домашнього насильства. У свою чергу, Стаття 26 акцентує увагу на необхідності підтримувати рівність кожної людини перед законом і захищати її від дискримінації, що вказує на важливість вирішення та запобігання насильству в сім'ї в межах зусиль щодо просування гендерної рівності та захисту прав людини.

Таким чином, кожен із цих документів закладає важливу основу для міжнародних і національних механізмів боротьби з домашнім насильством, виступаючи за світ, у якому людську гідність поважають і захищають від усіх форм насильства.

Слід відмітити, що існує і ряд міжнародних законодавств, які необхідно розглядати як правову базу, що не здійснює прямого впливу на дії щодо боротьби проти домашнього насильства, але є важливою для опосередкованої діяльності у цьому напрямку. Наприклад, Конвенція Міжнародної організації праці (МОП) про рівну винагороду чоловіків і жінок за працю рівної цінності № 100 (1951 р.) спрямована на усунення дискримінації в оплаті праці за ознакою статі [13]. Конвенція не розглядає тему насильства в сім'ї, але вона сприяє гендерній рівності на робочому місці і суспільним змінам, які можуть допомогти зменшити частоту виникнення різних видів насильства. Виступаючи за рівні економічні можливості та фінансову незалежність для жінок, Конвенція підтримує розширення їхніх прав і можливостей, що є важливим фактором у запобіганні домашньому насильству.

Аналогічним чином діє і Конвенція про політичні права жінок (1952 р.), яка гарантує жінкам право голосу, право обиратися до публічно виборних органів і обіймати державні посади нарівні з чоловіками [14]. Таким чином, Конвенція сприяє розширенню політичних прав і можливостей жінок, що може допомогти їм протидіяти домашньому насильству.

Схожою за контекстом опосередкованого впливу є Конвенція про громадянство заміжньої жінки (1957 р.) [15]. Зокрема, вона розглядає питання, пов'язані з громадянством заміжньої жінки, гарантуючи, що шлюб не змінює його автоматично або не впливає на нього. Таким чином Конвенція заохочує автономію жінок та їх юридичну незалежність, та надає їм кращі можливості шукати допомоги та захисту від насильства.

Конвенція про згоду на шлюб, мінімальний шлюбний вік і реєстрацію шлюбів (1962 р.), встановлює

міжнародні стандарти шлюбу, підкреслюючи, що шлюб має відбуватися лише за повної та вільної згоди обох сторін [16]. Також, це положення має вирішальне значення для запобігання примусовим та дитячим шлюбом, які часто пов'язані з насильством. Забезпечуючи укладення шлюбів за згодою та юридичну реєстрацію, Конвенція допомагає захистити людей, особливо жінок і дівчат, від домашнього насильства та експлуатації.

Друга половина 20 століття була відмічена виданням серії важливих правових актів, які суттєво збільшили можливості міжнародної спільноти вплинути на проблему насильства.

Зокрема, Декларація про захист жінок і дітей у надзвичайних ситуаціях і під час збройних конфліктів (1974 р.) зосередилася на вразливості цієї цільової аудиторії під час кризових ситуацій, закликаючи до їх особливого захисту від насильства, включаючи зґвалтування та інші форми жорстокого поводження [17]. Цей документ визнає, що в таких умовах ризик насильства є підвищеним, і тому необхідно впровадження правових механізмів щодо соціального захисту.

У свою чергу, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) (1979 р.) спрямована на протидію дискримінації у всіх формах [18]. При цьому, Статті 1, 2 та 5 Конвенції зобов'язали держав-учасниць вживати всі можливі заходи для усунення насильства за статевою ознакою, включно з домашнім насильством, та змінювати соціальні і культурні моделі, що провокують та увічнюють дискримінацію та насильство.

У 1992 році була розроблена Рекомендація № 19 Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, яка конкретизувала насильство як одну з форм дискримінації [19]. Важливо те, що у Рекомендації було закликано до проведення комплексних заходів для запобігання насильству, у тому числі домашньому, та реагування на нього, включно з наданням постраждалим правового захисту і послуг підтримки.

Важливим документом слід вважати і Декларацію ООН про викорінення насильства щодо жінок (1993 р.), яка визначає насильство щодо жінок як будь-який акт насильства за статевою ознакою, що призводить до фізичної, сексуальної чи психологічної шкоди або страждань [20]. У Декларації було приділено більшої уваги заходам для запобігання та ліквідації домашнього насильства, зокрема через прийняття та впровадження нових законів, політик та програм.

Насильство щодо жінок, включно з домашнім насильством, було визначено у Пекінській декларації та Платформі дій у 1995 році, після чого воно було охарактеризовано як одну з ключових проблем, що потребують конкретних заходів задля його усунення [21]. Цей документ рекомендував впровадження додаткових законодавчих та політичних дій, послуг підтримки, освітніх та інформаційних кампаній.

Початок 21 століття був відзначений найважливішою подією, а саме прийняттям Стамбульської конвенції у 2011 році, яка стала першим міжнародним юридично обов'язковим документом, що запроваджує комплексний підхід до боротьби з домашнім насильством та насильством проти жінок [22]. Конвенція встановила вимоги щодо криміналізації певних видів

насильства, зобов'язала держави координувати заходи для попередження та протидії насильству, забезпечувати створення ефективної системи підтримки для постраждалих і досягати гендерної рівності.

У 2015 році також були прийняті Цілі сталого розвитку, які включають конкретні завдання, пов'язані з викоріненням домашнього насильства [23]. Наприклад, Ціль 5 була спрямована на досягнення гендерної рівності та розширення можливостей усіх жінок і дівчат, а Ціль 5.2 закликала до ліквідації всіх форм насильства щодо жінок і дівчат.

Серед важливих документів у сфері протидії домашньому насильству можна згадати ще такі документи, як Рекомендація № R (85) 4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про насильство в сім'ї», Рекомендація № R (90) 2 Комітету міністрів Ради Європи щодо соціальних заходів, пов'язаних із насильством у сім'ї, Рекомендація № R (91) 9 Комітету міністрів Ради Європи про невідкладні заходи у сімейних справах, Рекомендація № Rec (2002) 5 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про захист жінок від насильства» та Рекомендація № 1582 Парламентської Асамблеї Ради Європи «Насильство в сім'ї щодо жінок». Таким чином, ці документи сформували основу міжнародної правової бази, спрямованої на боротьбу з домашнім насильством та захист прав жінок і дітей.

В Україні правова база щодо протидії домашньому насильству забезпечена декількома законодавчими актами, які можна умовно поділити на прямі і опосередковані підстави у боротьбі з даним явищем. Найважливішим серед них є Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2017 р.) [24]. Він визначає принципи державної політики у цій сфері, включно зі створенням системи запобігання насильству, захисту постраждалих осіб та надання їм соціальних послуг. Закон передбачає кримінальну та адміністративну відповідальність за вчинення актів насильства в сім'ї, а також обов'язок органів влади забезпечувати належний захист постраждалих осіб. Документ також встановлює механізми координації діяльності різних суб'єктів, що працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, включно з органами місцевого самоврядування, правоохоронними органами, медичними та соціальними службами.

На підтримку до цього Закону діють статті Кримінального кодексу України, що встановлюють кримінальну відповідальність за вчинення домашнього насильства [25]. Наприклад, Стаття 126-1 передбачає покарання за систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства в сім'ї. Кодекс також передбачає спеціальні заходи, такі як заборонні приписи, які обмежують контакт кривдника з жертвою, що є важливим елементом у запобіганні повторних випадків насильства.

У свою чергу, Кримінальний процесуальний кодекс України забезпечує процесуальні гарантії для ефективного розгляду справ, пов'язаних з домашнім насильством [26]. Зокрема, він передбачає спеціальні заходи щодо захисту постраждалих осіб під час досудового розслідування та судового процесу, такі як можливість надання свідчень у спеціально обладнаних

приміщеннях або використанні технічних засобів для дистанційного допиту. Кодекс також визначає порядок застосування заходів забезпечення кримінального провадження, таких як взяття під варту чи обмеження пересування підозрюваного, що дозволяє забезпечити захист жертв насильства.

Існують й інші важливі законодавчі акти, наприклад, Кодекс України про адміністративні правопорушення, який регулює питання адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства [27]. Стаття 173-2 кодексу передбачає покарання за вчинення домашнього насильства у вигляді штрафу, громадських робіт або адміністративного арешту. Крім того, кодекс встановлює можливість накладення адміністративних стягнень за порушення заборонних приписів та інших заходів, спрямованих на запобігання насильству в сім'ї.

Майнові відносини, що можуть виникати у зв'язку з домашнім насильством, регулює Цивільний кодекс України [28]. Він передбачає можливість стягнення моральної та матеріальної шкоди, завданої внаслідок насильства, що дозволяє жертвам отримати компенсацію за завдані збитки. Також кодекс встановлює порядок захисту прав власності та користування житлом, що може бути важливим у випадках, коли постраждала особа потребує юридичної допомоги для захисту своїх житлових прав.

Процесуальні механізми для захисту прав осіб, постраждалих від домашнього насильства, забезпечує Цивільний процесуальний кодекс України [29]. Він дає можливість звернення постраждалих до суду за захистом, включно з отриманням заборонних приписів та інших заходів тимчасового захисту. Кодекс також визначає порядок розгляду цивільних справ, пов'язаних із захистом прав та інтересів постраждалих осіб, що дозволяє забезпечити їхній доступ до правосуддя та ефективний захист від насильства.

Увагу необхідно приділити і Сімейному кодексу України [30], який регулює питання сімейних відносин, разом із захистом прав членів сім'ї від домашнього насильства, а також Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» [31]. Зокрема, Кодекс передбачає можливість позбавлення батьківських прав та застосування інших заходів, спрямованих на захист дітей від насильства в сім'ї. Він також встановлює обов'язок батьків захищати права та інтереси своїх дітей, включно з захистом від фізичного та психологічного насильства. Крім того, кодекс містить положення щодо розлучення та розподілу майна, що може бути актуальним для постраждалих осіб у випадках насильства в шлюбі. Щодо Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків», який був прийнятий у 2005 році, то він спрямований на усунення гендерної дискримінації, забезпечення рівних прав і можливостей для жінок та чоловіків [31]. Закон містить положення, що сприяють запобіганню насильству за ознакою статі, а також домашньому насильству. Крім того, Закон визначає механізми забезпечення рівноправності у різних сферах життя, що сприяє створенню умов для попередження насильства шляхом зміцнення соціального статусу жінок та їхньої економічної незалежності.

До списку законодавчих актів можна віднести і

такі Закони, як Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», і Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації», які посилюють відповідальність за вчинення домашнього насильства та інших форм насильства стосовно жінок [32; 33].

На сьогодні в Україні також впроваджені Постанови Кабінету Міністрів, які підтримують заходи щодо відновлення постраждалих від насильства, у тому числі від домашнього, та сприяння їх реінтеграції в суспільство. Зокрема, Постанова Кабінету Міністрів України № 658 від 22 серпня 2018 р. затверджує Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі [34]. Цей документ регулює координацію дій між різними органами влади та організаціями, що працюють у сфері запобігання насильству, і визначає чіткі процедури реагування на випадки насильства, надання допомоги постраждалим та забезпечення їхнього захисту.

Постанова Кабінету Міністрів України № 824 від 21 серпня 2019 р. затверджує положення про денні центри соціально-психологічної допомоги та спеціалізовані служби первинного соціально-психологічного консультування для осіб, які постраждали від насильства [35].

У свою чергу, Постанова Кабінету Міністрів України № 654 встановлює положення про мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, які надають оперативну допомогу постраждалим особам, а Постанова Кабінету Міністрів України № 655 регулює діяльність притулків для них [36; 37].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, домашнє насильство, як комплексне соціальне явище, вимагає ретельного наукового та правового аналізу. Міжнародні та національні правові акти спрямовані на забезпечення ефективної протидії цьому явищу, захист прав постраждалих і створення умов для попередження насильства. У цілому, станом на сьогодні створена достатньо міцна правова база для боротьби з випадками домашнього насильства, і це стосується й українського законодавства, яке також намагається відповідати на існуючі виклики шляхом прийняття низки законів та підзаконних актів. Держава також запровадила ряд механізмів підтримки постраждалих, включно з центрами соціально-психологічної допомоги, притулками, та мобільними бригадами. Попри наявність прогресивних міжнародних та національних законодавчих актів, проблема домашнього насильства залишається актуальною і це говорить про необхідність подальших правових удосконалень. Перш за все, важливим завданням є гармонійна і ефективна імплементація міжнародних норм в українське законодавство. Варто також розробити механізми оцінки ефективності існуючих законів та їх впливу на рівень домашнього насильства. Суттєве значення має і вивчення ефективності освітніх програм та кампаній з підвищення обізнаності про цю проблему, про

ефективні методи та інструменти для проведення кампаній. Це також стосується розробки навчальних програм для правоохоронних органів, медичних

працівників та соціальних служб, на що може бути спрямована увага у майбутніх дослідженнях.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Робота виконана за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це теоретичне дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувались при написанні цієї роботи.

Список використаної літератури

1. Bates E.A., Graham-Kevan N., Bolam L., Thornton A.J. A review of domestic violence perpetrator programs in the United Kingdom. *Partner Abuse*. 2017. No 8(1). P.3–46.
2. Heise L.L. What works to prevent partner violence? An evidence overview. STRIVE Research Consortium, 2011. URL: https://researchonline.lshtm.ac.uk/id/eprint/21062/1/Heise_Partner_Violence_evidence_overview.pdf
3. Jewkes R. Intimate partner violence: Causes and prevention. *The Lancet*. 2002. № 359 (9315). P.1423–1429.
4. Gerasymenko G. V. Institutional response to domestic violence in Ukraine: Novelities in the legislation and access to services. *Demography and Social Economy*. 2019. № 2 (36). P.11–22.
5. Humin O., Merkulova V., Hrytenko O., Yuldasheva S., Bratkov S. Legal regulation of prevention of domestic violence in Ukraine. *Cuestiones Políticas*. 2021. № 39 (70). P.282–302.
6. Веретенко Т., Климчук Я. Технології соціальної роботи із жінками, які постраждали від домашнього насильства. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 1 (33). С.286–291.
7. Prus I. M. Innovations of legislation on violation of personal data in the field of domestic violence and gender-based violence. *ілософські та Metodologični Problemi Prava*. 2020. № 20(2). P.133–139.
8. Скіпальська Г.Б. Соціальна підтримка жінок, які постраждали від домашнього насильства, громадськими та благодійними організаціями: дис. ... д-ра філос. наук; Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2024. 200 с.
9. Politova A. S. The state of scientific development of the problems of criminal liability for gender-based violence in the context of armed conflict (martial law) in Ukraine in 2019-2022. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2024. № 2. P.615–623.
10. Charter of the United Nations. 1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter> (дата звернення: 28.08.2024).
11. Universal Declaration of Human Rights. 1948. URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> (дата звернення: 28.08.2024).
12. International Covenant on Civil and Political Rights. 1966. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/international-covenants/international-covenant-civil-and-political-rights> (дата звернення: 28.08.2024).
13. ILO Convention on Equal Remuneration for Men and Women Workers for Work of Equal Value, No.100. 1951. URL: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312247 (дата звернення: 01.09.2024).
14. Convention on the Political Rights of Women. 1952. URL: https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/Convention_on_the_Political_Rights_of_Women.pdf (дата звернення: 01.09.2024).
15. Convention on the Nationality of Married Women. 1957. URL: https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/Convention_on_the_Nationality_of_Married_Women.pdf (дата звернення: 27.09.2024).
16. Convention on Consent to Marriage, Minimum Age for Marriage, and Registration of Marriages. 1962. URL: https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/Convention_on_Consent_to_Marriage.pdf (дата звернення: 01.09.2024).
17. Declaration on the Protection of Women and Children in Emergency and Armed Conflict. 1974. URL: <https://www.un.org/development/desa/women/wp-content/uploads/sites/28/2014/05/Declaration-on-the-Protection-of-Women-and-Children-in-Emergency-and-Armed-Conflict.pdf> (дата звернення: 01.09.2024).
18. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW). 1979. URL: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/> (дата звернення: 01.09.2024).
19. General Recommendation No.19 of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women. 1992. URL: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm19.htm> (дата звернення: 01.09.2024).
20. Declaration on the Elimination of Violence against Women. 1993. URL: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.18_declaration_vaw.pdf (дата звернення: 01.09.2024).
21. Beijing Declaration and Platform for Action. 1995. URL: <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf> (дата звернення: 01.09.2024).
22. Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). 2011. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention> (дата звернення: 01.09.2024).
23. Sustainable Development Goals. 2015. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (дата звернення: 01.09.2024).
24. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. *Голос України*. 2017. 27 груд. (№ 248). С. 4–12.
25. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст.131.
26. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 9-10. Ст.41.
27. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51. Ст.122.
28. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст.356.
29. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41. Ст. 492.

30. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21-22. Ст.135.
31. Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 52. Ст. 561.
32. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII. Голос України. 2017. 28 груд. (№ 249). С.8–14.
33. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації : Закон України від 06.12.2019 р. № 3795-XII. Відомості Верховної Ради України. 2019. №52. Ст.470.
34. Питання соціального забезпечення: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. №658. Офіційний вісник України. 2018. №66. С.231–239.
35. Про денні центри соціально-психологічної допомоги та спеціалізовані служби первинного соціально-психологічного консультування для осіб, які постраждали від насильства: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 824. Офіційний вісник України. 2019. №69. С.315–323.
36. Про мобільні бригади соціально-психологічної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 654. Офіційний вісник України. 2018. №65. С.241–250.
37. Про притулки для постраждалих осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 655. Офіційний вісник України. 2018. №65. С.251–260.

References

1. Bates, E.A., Graham-Kevan, N., Bolam, L.T., & Thornton, A.J. (2017). A review of domestic violence perpetrator programs in the United Kingdom. *Partner Abuse*, 8(1), 3–46.
2. Heise, L.L. (2011). *What works to prevent partner violence? An evidence overview*. STRIVE Research Consortium. URL: https://researchonline.lshtm.ac.uk/id/eprint/21062/1/Heise_Partner_Violence_evidence_overview.pdf
3. Jewkes, R. (2002). Intimate partner violence: Causes and prevention. *The Lancet*, 359 (9315), 1423–1429.
4. Gerasymenko, G. V. (2019). Institutional response to domestic violence in Ukraine: Novelties in the legislation and access to services. *Demography and Social Economy*, 2(36), 11–22.
5. Humin, O., Merkulova, V., Hrytenko, O., Yuldasheva, S., & Bratkov, S. (2021). Legal regulation of prevention of domestic violence in Ukraine. *Cuestiones Políticas*, 39(70), 282–302.
6. Veretenko, T., & Klymchuk, Y. (2020). Tekhnolohiyi sotsial'noyi roboty iz zhinkamy, yaki postrazhdaly vid domashn'oho nasyt'stva [Technologies of social work with women victims of domestic violence]. *Humanities Science Current Issues*, 1 (33), 286–291. [in Ukrainian].
7. Prus, I.M. (2020). Innovations of legislation on violation of personal data in the field of domestic violence and gender-based violence. *Filosofski Ta Metodologični Problemi Prava*, 2 0(2), 133–139.
8. Skipalska, H.B. (2024). *Sotsial'na pidtrymka zhink, yaki postrazhdaly vid domashn'oho nasyt'stva, hromads'kymy ta blahodiynymy orhanizatsiyamy* [Social support for women affected by domestic violence by public and charitable organizations] [Unpublished Doctoral dissertation]. Kyiv, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University. [in Ukrainian]
9. Politova, A.S. (2024). The state of scientific development of the problems of criminal liability for gender-based violence in the context of armed conflict (martial law) in Ukraine in 2019-2022. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 2, 615–623.
10. United Nations. (1945). *Charter of the United Nations*. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>
11. United Nations. (1948). *Universal Declaration of Human Rights*. URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
12. United Nations. (1966). *International Covenant on Civil and Political Rights*. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/international-covenants/international-covenant-civil-and-political-rights>
13. International Labour Organization. (1951). *ILO Convention on Equal Remuneration for Men and Women Workers for Work of Equal Value, No.100*. URL: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312247
14. United Nations. (1952). *Convention on the Political Rights of Women*. [Electronic resource]. URL: https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/Convention_on_the_Political_Rights_of_Women.pdf
15. United Nations. (1957). *Convention on the Nationality of Married Women*. URL: https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/Convention_on_the_Nationality_of_Married_Women.pdf
16. United Nations. (1962). *Convention on Consent to Marriage, Minimum Age for Marriage, and Registration of Marriages*. URL: https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/Convention_on_Consent_to_Marriage.pdf
17. United Nations. (1974). *Declaration on the Protection of Women and Children in Emergency and Armed Conflict*. URL: <https://www.un.org/development/desa/women/wp-content/uploads/sites/28/2014/05/Declaration-on-the-Protection-of-Women-and-Children-in-Emergency-and-Armed-Conflict.pdf>
18. United Nations. (1979). *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)*. URL: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>
19. United Nations. (1992). *General Recommendation No. 19 of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women*. URL: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm19.htm>
20. United Nations. (1993). *Declaration on the Elimination of Violence against Women*. URL: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.18_declaration_vaw.pdf
21. United Nations. (1995). *Beijing Declaration and Platform for Action*. URL: <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>
22. Council of Europe. (2011). *Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention)*. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention>
23. United Nations. (2015). *Sustainable Development Goals*. URL: <https://sdgs.un.org/goals>
24. Закон України “Про запобігання та протидію домашньому насильству” від 07.12.2017 р. № 2229-VIII [Law of Ukraine “On Prevention and Counteraction to Domestic Violence” from 07.12.2017 No. 2229-VIII]. (2017). *Holos Ukrainy*, 27 hrud. (№248), 4–12. [in Ukrainian]
25. Kryminal'nyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. № 2341-III [Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine

- from 05.04.2001 No. 2341-III]. (2001). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 25-26, 131. [in Ukrainian]
26. Kryminal'nyi protsesual'nyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 r. № 4651-VI [Criminal Procedural Code of Ukraine: Law of Ukraine from 13.04.2012 No. 4651-VI]. (2012). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 9-10, 41. [in Ukrainian]
27. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia: Zakon Ukrainy vid 07.12.1984 r. № 8073-X [Code of Ukraine on Administrative Offenses: Law of Ukraine from 07.12.1984 No. 8073-X]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* RSR. 1984. № 51. St. 1122. [in Ukrainian]
28. Tsyvil'nyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435-IV [Civil Code of Ukraine: Law of Ukraine from 16.01.2003 No. 435-IV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2003. № 40-44. St.356. [in Ukrainian]
29. Tsyvil'nyi protsesual'nyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 18.03.2004 r. № 1618-IV [Civil Procedural Code of Ukraine: Law of Ukraine from 18.03.2004 No. 1618-IV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2004. № 40-41. St.492. [in Ukrainian]
30. Simeinyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 10.01.2002 r. № 2947-III [Family Code of Ukraine: Law of Ukraine from 10.01.2002 No. 2947-III]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2002. № 21-22. St.135. [in Ukrainian]
31. Pro zabezpechennia rivnykh prav i mozhlyvosti zhink i cholovikiv: Zakon Ukrainy vid 08.09.2005 r. № 2866-IV [On Ensuring Equal Rights and Opportunities for Women and Men: Law of Ukraine from 08.09.2005 No. 2866-IV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2005. № 52. St.561. [in Ukrainian]
32. Pro vnesennia zmin do Kryminal'noho ta Kryminal'noho protsesual'noho kodeksiv Ukrainy z metoiu realizatsii polozhen' Konventsii Rady Yevropy pro zapobihannia nasyt'stvu stosovno zhink i domashn'omu nasyt'stvu ta borot'bu z tsymy yavyschchamy: Zakon Ukrainy vid 06.12.2017 r. № 2227-VIII [On Amendments to the Criminal and Criminal Procedural Codes of Ukraine for the Implementation of the Provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence: Law of Ukraine from 06.12.2017 No. 2227-VIII]. *Holos Ukrainy*. 2017. 28 hrud. (№ 249). 8–14. [in Ukrainian]
33. Pro vnesennia zmin do Kryminal'noho kodeksu Ukrainy shchodo zakhystu ditei vid seksual'nykh zlovzhyvan' ta seksual'noi ekspluatatsii: Zakon Ukrainy vid 06.12.2019 r. № 3795-XII [On Amendments to the Criminal Code of Ukraine on the Protection of Children from Sexual Abuse and Sexual Exploitation: Law of Ukraine from 06.12.2019 No. 3795-XII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2019. № 52. St.470. [in Ukrainian]
34. Pytannia sotsial'noho zabezpechennia: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22.08.2018 r. № 658 [Social Security Issues: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 22.08.2018 No. 658]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2018. №66. 231–239. [in Ukrainian]
35. Pro denni tsenyri sotsial'no-psykholohichnoi dopomohy ta spetsializovani sluzhby pervynnoho sotsial'no-psykholohichnoho konsul'tuvannia dlia osib, yaki postrazhdaly vid nasyt'stva: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.08.2019 r. № 824 [On Day Centers for Social and Psychological Assistance and Specialized Services of Primary Social and Psychological Counseling for Persons Affected by Violence: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 21.08.2019 No. 824]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2019. №69. 315–323. [in Ukrainian]
36. Pro mobil'ni bryhady sotsial'no-psykholohichnoi dopomohy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22.08.2018 r. № 654 [On Mobile Brigades of Social and Psychological Assistance: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 22.08.2018 No. 654]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2018. №65. 241–250. [in Ukrainian]
37. Pro prytulky dlia postrazhdal'nykh osib: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22.08.2018 r. № 655 [On Shelters for Affected Persons: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 22.08.2018 No. 655]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2018. №65. 251–260. [in Ukrainian]

Статус статті: Отримано: 13.09.2024 Прийнято: 15.10.2024 Опубліковано: 28.10.2024

Tsvietkova Nataliia

PhD Student

Department of Sociology and Social Work

State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

INTERNATIONAL AND NATIONAL LEGISLATION ON DOMESTIC VIOLENCE PREVENTION AND COMBATING

Abstract. Domestic violence remains a critical issue that negatively affects the physical and mental health, economic status and social integration of victims. The purpose of the study is to summarise international and Ukrainian legal norms, standards and policies aimed at preventing and combating domestic violence. Research methods: comparative analysis and content analysis to study international conventions, national legislation and regulations. International and national legal acts are aimed at ensuring effective countermeasures against this phenomenon, protecting the rights of victims and creating conditions for the prevention of violence. In general, as of today, a sufficiently strong legal framework has been created to combat cases of domestic violence, and this also applies to Ukrainian legislation, which also tries to respond to existing challenges by adopting a number of laws and by-laws. The state has also introduced a number of mechanisms to support victims, including social and psychological assistance centers, shelters, and mobile teams. The results of the study showed that international documents such as the UN Charter, the Universal Declaration of Human Rights, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women and the Istanbul Convention play an important role in shaping the legal framework for combating domestic violence. In Ukraine, the legal framework also includes a number of legislative acts, such as the Law of Ukraine 'On Preventing and Combating Domestic Violence', which provides for comprehensive measures to protect victims. However, the problem of domestic violence remains relevant and requires further research and legal improvements to ensure effective implementation of international standards and improve the effectiveness of national measures.

Keywords: domestic violence, protection of victims, international legal norms, social integration, Ukrainian legislation.